

Saksframlegg

Arkivreferanse:2020/41296- 1
Saksbehandler: Øyvind Langeland
Avdeling: Økonomiavdelingen

Koronapandemien - fylkeskommunens virkemidler og tiltak i en krevende tid

Sakens gang

Saksnummer	Møtedato	Utvalg
		Fylkesutvalget
		Fylkestinget

Vedlegg:

0	For nærings- og samfunnsliv i Rogaland – virkemidler og tiltak
1-5	Detaljerte oversikter (Bygg og eiendom og Samferdsel – veg og forvaltning)

Sammendrag

I vedlagte brosjyre presenterer fylkesrådmannen en samlet oversikt over fylkeskommunale virkemidler og tiltak i en krevende tid.

I lys av behandlingen i fylkesutvalg og fylkesting er det naturlig at beskrivelsen av virkemiddelapparatet redigeres og bearbejdes, og at resultatet kommuniseres som en samlet tiltakspakke fra Rogaland fylkeskommune.

Fylkesrådmannens innstilling

1. Saken tas til orientering.
2. Det avsettes en reserve på 5 mill. kroner til tiltak overfor reiselivsnæringen, særlig destinasjonsselskapene. Tiltaket innarbejdes i revidert budsjett april og finansieres ved økt bruk av disposisjonsfond.
3. Konsekvensene for nærings- og samfunnsliv følges tett fram mot kommende budsjettsaker i juni og november (revidert budsjett), samt årsbudsjettet for 2021.
4. Rogaland fylkeskommune er beredt til å forsere gryteklare bygg- og anleggsprosjekter i form av vedlikehold og rehabilitering av skolebygg og fylkesveganlegg dersom fylkeskommunen får tilført særskilte midler til formålet, som ledd i nasjonal motkonjunkturpolitikk.

Inge Smith Dokken
fylkesrådmann

Øyvind Langeland
avdelingssjef

Bakgrunn for saken

I forbindelse med pandemiutbruddet i mars 2020 er det et behov for å systematisere fylkeskommunens virkemidler og tiltak for nærings- og samfunnslivet i Rogaland.

Flere andre fylkeskommuner har utarbeidet egne pakker som beskriver fylkeskommunens rolle og drøfter mulighetsrommet i fylkeskommunens økonomi. Fylkesrådmannen har basert denne saken dels på eksempler fra andre fylker og dels på lokale drøftinger og prioriteringer.

Det vises til omtale i media av «gryteklare prosjekter».

Saksopplysninger

Koronapandemien, og tiltakene som er iverksatt for å begrense denne, har store samfunnsmessige konsekvenser og kostnader for landet. Ringvirkningene påvirker hele samfunnet, og enkelte sektorer og næringer har blitt stengt. Regjeringen nedsatte en ekspertgruppe for å vurdere de samfunnsøkonomiske konsekvensene av de iverksatte smitteverntiltakene. Ekspertgruppen avleverte sin rapport 7. april, og i denne framgår det at aktivitetsnivået i økonomien målt ved BNP for Fastlands-Norge har falt med 15 prosent fra februar til inngangen av april. Den registrerte arbeidsledigheten har på mindre enn en måned steget fra 2,3 prosent til 10,4 prosent. Om lag en tredel av nedgangen skyldes internasjonale forhold, først og fremst pandemien og smitteverntiltak i andre land, samt nedgangen i oljeprisen. De resterende to tredeler skyldes innenlandske forhold, som i all hovedsak er knyttet til smitteverntiltakene.

Som det framgår av tabellen under er det særlig tjenestenæringer, samt transport, som rammes hardest. Tallene viser en svært kraftig nedgang i flere næringer.

Bruttoprodukt for utvalgte næringer. Anslag. Januar 2020, millioner kroner, og prosentvis volumendring ved inngangen til april 2020

	Januar 2020	Prosentvis volumendring
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	259 535	-15 %
Primærnæringer	6 664	-6 %
Industri og bergverk	19 553	-13 %
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	5 552	2 %
Vannforsyning, avløp og renovasjon	1 935	-3 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	18 161	-14 %
Varehandel og reparasjon av motorvogner	21 136	-16 %
Transport utenom utenriks sjøfart	8 071	-36 %
Post og distribusjonsvirksomhet	888	-6 %
Overnattings- og serveringsvirksomhet	4 190	-59 %

Informasjon og kommunikasjon	11 655	-5 %
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	14 519	1 %
Omsetning og drift av fast eiendom	8 456	-5 %
Boligtjenester	12 163	-1 %
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	12 807	-11 %
Forretningsmessig tjenesteyting	8 007	-19 %
Offentlig administrasjon og forsvar	18 430	-10 %
Undervisning	14 767	-11 %
Helse- og omsorgstjenester	30 898	-21 %
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	5 470	-60 %
Produktavgifter og -subsidier	33 685	-22 %

Den 12. mars 2020 fastsatte Helsedirektoratet en forskrift som forbød kultur- og idrettsarrangementer og stengte serveringssteder som ikke serverer mat, personlige tjenester som frisør, hudpleiere etc., samt treningssentre og svømmehaller. Overnattings- og serveringsnæringen rammes også av at karanteneregler begrenser reisetrafikken både innenlands og til utlandet. Enkelte kommuner har fulgt opp med ytterligere innstramminger, med blant annet forbud mot alkoholservering.

Ovennevnte slår ut i en nedgang i bruttoproduktet i kultur, underholdning og annen tjenesteyting på 60 prosent. I denne næringsgruppen inngår blant annet frisørsalonger, med knapt 16.000 sysselsatte, som nå er helt stengt. Bruttoproductet faller rundt 60 prosent også i overnattings- og serveringsnæringen. Overnattings- og serveringsnæringen rammes også av at karanteneregler begrenser reisetrafikken både innenlands og til utlandet. Dette er ytterligere forsterket av forbud mot opphold på fritidseiendom i annen kommune.

Reisebegrensningene gjenspeiles i at bruttoproduktet i transport utenom utenriks sjøfart faller med 36 prosent. Det skyldes blant annet en nær fullstendig stopp av internasjonal passasjertrafikk med fly.

Nedgangen i varehandelen skyldes antagelig at mange personer ønsker å holde større avstand til andre, men også at noen kutter ned på utgifter som følge av inntektsbortfall og økt inntektsusikkerhet. Bruttoproductet i varehandelen anslås å falle med 16 prosent.

Industrien har også opplevd et brått fall i aktiviteten. Normalt ville en nedgang på 13 prosent ha blitt betegnet som svært stor, men reduksjonen i aktivitet er likevel betydelig mindre enn nedgangen i tjenestenæringene. Nedgangen rammer mange av industrigrenene, både de som produserer for innenlands bruk og de som produserer for eksport. Nedgangen i industrien har ulike årsaker, men flere faktorer trekker i samme retning: fallende innenlands og utenlands etterspørsel, problemer med leverandørkjeder og usikkerhet om framtiden.

Regjering og Storting har rullet ut målrettede tiltak, både bedriftsrettede tiltak og tiltak for å ivareta arbeidstakere, flere finanspolitiske virkemidler samt innsats og tiltak rettet mot kapital-

og rentemarkedet. Bankene og NAV er gitt en sentral rolle som «førstelinje» i den krisen som næringslivet nå er kastet inn i.

Regjeringens tiltakspakker

For å bidra til å begrense de økonomiske konsekvensene har regjering og Storting iverksatt flere omfattende tiltakspakker, som beskriver tiltak i tre faser:

- I første fase ble det lagt frem en rekke strakstiltak for å unngå unødige oppsigelser og konkurser i levedyktige selskap som ble rammet av en akutt svikt i inntektene. I tillegg ble det innført ekstra inntektssikring for de som blir permitterte, mister jobben eller på annen måte mister inntektsgrunnlaget sitt.
- I fase to har regjeringen jobbet med ytterligere konkrete tiltak for bransjer, bedrifter og husholdninger som er spesielt hardt rammet av virusutbruddet. Særlig den såkalte kontantstøtteordningen for bedrifter var av stor betydning. Denne vil dekke store deler av faste kostnader for bedrifter som har hatt et omsetningstap på mer enn 30 prosent. Kostnaden anslås til 20 mrd kroner per måned.
- I fase tre vil regjeringen kunne fremme forslag om bredere tiltak for å opprettholde aktiviteten i økonomien, gitt at virusutbruddet leder til omfattende økonomisk tilbakeslag og fører Norge inn i en lavkonjunktur.

Regjeringens tiltakspakker har så langt vært innrettet for å avhjelpe situasjonen blant annet for de ovennevnte næringene. Dette gjelder særlig:

- Kontantstøtteordningen som dekker opptil 90 % av faste kostnader for bedrifter som har betydelig omsetningstap som følge av koronatiltak.
- Inntektssikring for selvstendig næringsdrivende og frilansere. Disse skal sikres 80 % av gjennomsnittlig inntekt de siste tre år opp til 6 G. Kompensasjonen skal inntre fra og med dag 17 etter inntektsbortfallet. De fleste selvstendige kunstnere/artister er i denne kategorien, så dette vil gi inntektssikring og avhjelpe situasjonen for det 'frie feltet' i kultursektoren.
- Det er etablert en kompensasjonsordning for arrangører innen idrett, frivillighet og kultur på til sammen 1 mrd. kroner, hvorav 700 millioner avsettes til idrett og frivillighet. Ordningen er ment å kompensere for bortfall av inntekter fra billettsalg og deltakeravgifter, samt merutgifter som følge av at arrangementer må avlyses eller utsettes på grunn av koronaviruset. Virksomheter som har mer enn 60 % av sine inntekter fra offentlige tilskudd omfattes ikke av ordningen.

På tross av disse tiltakene vil de langsiktige negative konsekvensene for blant annet reiseliv, kultur- og idrettsaktører med all sannsynlighet være svært omfattende, og det samme vil gjelde ringvirkning i andre sektorer og næringer.

Tiltakspakkene som så langt har kommet, har altså hatt som formål å så langt som mulig opprettholde næringer og sektorer som er hardest, og mest direkte, rammet av koronasituasjonen. Avhengig av varigheten av koronaepidemien vil neste fase dermed være innrettet mot å bidra til å gjenoppbygge næringer som er særlig hardt rammet, og generelt opprettholde aktiviteten i økonomien. Dette vil trolig være mer krevende enn ved tidligere økonomiske kriser, dels fordi omfanget er større enn noen gang tidligere, og dels fordi denne krisen i langt større grad treffer tjenesteytende næringer, kultur og reiseliv mv. Klassiske motkonjunkturtiltak som økte offentlige investeringer i bygg og infrastruktur vil derfor trolig være mindre treffsikre enn tidligere, og må suppleres med andre tiltak og virkemidler.

De økonomiske konsekvensene av koronapandemien vil også innebære en økonomisk resesjon både nasjonalt og globalt. I en nylig fremlagt rapport fra det internasjonale pengefondet (IMF) anslås det en nedgang i den økonomiske aktiviteten (BNP) på 6,3 % i Norge i 2020, og 3 % globalt. Selv om det igjen forventes vekst neste år, vil denne i årene fremover være lavere enn tidligere. En slik omfattende nedgangskonjunktur i verdensøkonomien vil påvirke Norge i betydelig grad. Rogaland, med en næringsstruktur som har tyngdepunkt i oljerelatert virksomhet, vil trolig påvirkes negativt i enda større grad enn andre deler av landet.

Fylkesrådmannens vurderinger

Det vises til den vedlagte tiltakspakken som beskriver virkemidler og tiltak i Rogaland, samt muligheter for å øke aktivitetsnivået på kort sikt. Tiltakspakken er i hovedsak en forsering av virkemidler som fylkeskommunen allerede rår over i utgangspunktet. Fylkeskommunen har et etablert virkemiddelapparat som er godt egnet til å hjelpe nærings- og samfunnslivet på noen sentrale områder.

Det er en kjennsgjerning at fylkeskommunen i liten grad har finansiell handlekraft til å avhjelpe situasjonen mer enn vi allerede gjør gjennom våre fastsatte budsjетtrammer, som i utgangspunktet er gitt gjennom bevilgninger i statsbudsjettet, herunder et underliggende skatteanslag for fylkeskommunene. Koronapandemien har dessuten økt den finansielle risikoen også for kommunesektoren.

Fylkesutvalget kan likevel vurdere å sette av ekstramidler i drift i 2020 til særskilte tiltak innenfor prioriterte områder. Med henvisning til revidert budsjett april 2020, vil fylkesrådmannen generelt fraråde økt bruk av frie midler i årsbudsjettet for 2020.

Tiltak for bestemte deler av næringslivet og for kultur og idrett peker seg ut som mest aktuelle. Fylkesrådmannen vil spesielt gjøre oppmerksom på omtalen av reiseliv og destinasjonsselskaper i Rogaland. Denne næringen er inne i en helt ekstraordinært krevende situasjon, og destinasjonsselskapene vil bli sentrale i oppbygningen av næringen i etterkant av krisen. Fylkesrådmannen foreslår derfor at det avsettes en reserve på inntil 5 millioner kroner til tiltak overfor reiselivsnæringen, særlig destinasjonsselskapene.

Videre mener fylkesrådmannen at det som ledd i den videre omstillingen bør vurderes å avsette egne midler til Regionalt forskningsfond Rogaland. Andre fylkeskommuner har gjort det samme, eksempelvis har Agder styrket sitt regionale forskningsfond med 5 millioner kroner som del av sin tiltakspakke.

Fylkesutvalget i Vestland fylkeskommune har i sitt møte 26.3.20 (sak 42/20) til sammenligning ønsket å dempe konsekvensene av pandemien med et sett av tiltak for næringslivet som har fått en kostnadsramme på drøyt 22 mill. kroner.

Det overordnede målet for det regionale omstillingsarbeidet bør være å få til en mest mulig samordnet og koordinert innsats i fylket, for å kunne medvirke til omstilling som følger direkte eller indirekte av utfordringene som er knyttet til koronapandemien.

Fylkeskommunen har som nevnt naturlig begrensede ressurser til formålet. Når det kommer nye tiltakspakker fra sentralt hold er det naturlig at fylkeskommunen får en

koordinerende rolle. Fylkeskommunen har lang erfaring med omstillingsarbeid i kommunar og lokalsamfunn. Denne erfaringen er det viktig å dra veksler på i tiden fremover.

Hvis staten senere legger opp til at fylkeskommunene skal spille en enda mer aktiv rolle i gjennomføringen av motkonjunkturpolitikk, og tilfører fylkeskommunene friske midler til å iverksette vedlikeholds- og rehabiliteringsprosjekter raskere enn fylkeskommunen ellers hadde evnet med sitt ordinære handlingsrom, viser de vedlagte oversikter fra Bygg og eiendom og Samferdsel at fylkeskommunen er beredt til å ta denne rollen i kraft av mer eller mindre gryteklare prosjekter. Fylkesrådmannen vil eventuelt i revidert budsjett og årsbudsjettet for 2021 komme tilbake til hva dette bør innebære av prioriteringer.

Det er lagt opp til at vedlikeholdsarbeid knyttet til våre skoleanlegg skal utføres raskere enn opprinnelig tenkt, men innenfor rammen av opprinnelig budsjett. Videre er det lagt opp til at planlagte investeringer i bygg og anlegg skal gjennomføres i tråd med opprinnelig budsjett. Fylkesrådmannen har altså ikke foreslått å øke bruken av frie midler (eller øke bruken av lån) for å gjennomføre økt vedlikehold og/eller flere investeringsprosjekter. Fylkesrådmannen er generelt av den oppfatning at behovet for å understøtte aktiviteten i anleggsbransjen vil være like stort eller større i 2021, når forholdene begynner å normalisere seg.

Konklusjon

Fylkesrådmannens gjennomgang av virkemidler og tiltak innebærer at fylkeskommunen gjør det som er mulig for å stimulere nærings- og samfunnsliv innenfor vedtatt årsbudsjett og underliggende handlingsplaner.

Generelt er det nå stor usikkerhet om varigheten av koronatiltakene, effekten av statlige tiltakspakker, og dermed også om konsekvenser for nærings- og samfunnsliv. Det vil derfor være nødvendig å følge utviklingen nøye, og vurdere ytterligere tiltak fra fylkeskommunens side som kan innrettes mot aktører og sektorer som har størst behov, og hvor fylkeskommunens innsats kan gjøre størst forskjell i neste fase – også ved å innrette eksisterende virkemidler på en ny måte.

Fylkesrådmannen tilrår i første omgang at det avsettes en reserve på 5 mill. kroner til tiltak overfor reiselivsnæringen, særlig destinasjonsselskapene. Tiltaket tilrår innarbeidet i revidert budsjett april og finansiert ved økt bruk av disposisjonsfond. For øvrig legger fylkesrådmannen til grunn at konsekvensene for næring- og samfunnsliv følges tett fram mot kommende budsjettsaker i juni og november (revidert budsjett), samt årsbudsjettet for 2021.

Dersom fylkesutvalget velger å prioritere også andre formål i denne saken, kreves ytterligere økt bruk av disposisjonsfond eller omdisponering av bevilgninger i vedtatt årsbudsjett. Fylkesrådmannen ber i så fall fylkesutvalget om å angi prioriteringer. Fylkestinget kan eventuelt velge å delegere spesifikke fullmakter til fylkesutvalget, for å håndtere den ekstraordinære situasjonen og fordelingen av særskilte bevilgninger.

Dette dokumentet er elektronisk godkjent.